

DE APICE THEORIE

MIKULÁŠ KUZÁNSKÝ: *O vrcholu zření*. Praha, Vyšehrad 2003, 176 s.

Mikuláš Kuzánsky (Cusanus, Crypffs) predstavuje mimoriadne zaujímavú osobnosť. Vyštudoval teológiu, matematiku prírodnej vedy, právo a filozofiu v Taliansku. Vďaka svojim schopnostiam dosiahol chlapec chudobných rodičov, vychovaný „bratmi spoločného života“, kardinálsky klobúk. Stal sa vážnym kandidátom na pápežský stolec. Jeho osobnosť stojí rozkročená do dvoch epoch – končiaceho stredoveku a začínajúceho humanizmu a renesancie.

U nás je známy predovšetkým geniálnou myšlienkou „koincidencia opozít“ – splývanie protikladov – a dielom *De ignorantia docta* (*O učenej nevedomosti*. Bratislava, Pravda 1979). Kuzánsky napísal množstvo diel, kázni, reči a komentárov. Prítom kázne nemôžeme chápať len ako homiletickú literatúru, pretože obsahujú mnohé filozoficko-teologické otázky. Z jeho druhého obdobia (po roku 1449) sú to predovšetkým spisy, v ktorých názve figuruje „Neučení“ (*Idiota* – niekedy sa prekladá ako laik alebo súkromník). Je to človek, ktorý získal svoje názory, vedomosti sám, bez univerzít.

De apice theorie, t. j. o vrchole poznania – alebo, ako sa toto spojenie niekedy prekladá, „vrchol nazerania“ – je Kuzánskeho posledným spisom, v ktorom bilancuje a hodnotí celé svoje bádanie. Nie je to jeho vrcholné dielo, i keď tu kulminuje jeho celoživotné uvažovanie o filozoficko-teologických kategóriách možnosti a skutočnosti, možnom a reálnom, nutnom a kontingentnom. Spísal ho krátko pred smrťou. Takéto hutné práce, predkladajúce čitateľovi autorov odkaz, sú veľmi vzácne. Svojím rozsahom je to spis neveliký, ale svojou náplňou mimoriadne zaujímavý. Predstavitel pápežského establišmentu sa vo svojom diele opiera o osobnosti stojace na okraji oficiálneho prúdu, alebo dokonca bojujúceho proti vládnucim názorom. A tak, hoci rešpektuje Alberta Magna, Tomáša Aquinského, sv. Augustína Aurélia, jeho učeniu sú blízki myslitelia ako Thierry zo Chartres, Raimundus Lullus, Majster Eckhart a iní nonkomformní myslitelia. Na rozdiel od nich nekritizuje Aristotela a aristotelikov (vrátane arabských) priamo a výslovne, ale svojimi asociáciami.

Dielo je spísané formou dialógu kardinála od sv. Petra (išlo o chrám San Pietro in Vincilli) a kanonika z Aachenu Petra z Erkelen, jeho sekretára a besedníka. Kuzánsky, plodný spisovateľ, nosný mysliteľ, síce bilancuje, ale je nespokojný so stavom bádania a hľadania. Spis sa skladá z dvoch častí: vlastného dialógu a sumarizácie, akéhosi memoriálu, ktorý obsahuje 12 paragrafov.

V 12. paragrafe je obsiahnutá snaha odhaliť tajomstvá Božstva. Nezabúdajme na význam symbolov v stredoveku. U Kuzánskeho sa všade zračí Božia Trojica, ktorá svet rozčleňuje, a jej násobkom vysvetľuje rôzne javy.

Zjednodušene povedané, Kuzánskeho myslenie sa točí okolo problému Boha, resp. Ježiša Krista, sveta a človeka. Ešte zjednodušenejšie podané, Kuzánsky spracoval akúsi „teóriu všetkého“ svojej doby, vzťahu Boha a sveta. Na rozdiel od veľkých systémov – napr. Súm Tomáša Aquinského alebo Dantovej *Božskej komédie* – išlo Kuzánskemu o čo najjednoduchšiu explanačnú podstatu.

Otázka sv. Trojice sa ťahá celým Kuzánskeho dielom. Svätého Ducha chápe ako princíp, ktorý spojuje Otca a Syna: Spiritus Sanctus est nexus infinitus. Podobné princípy nachádza v prírode, ako aj v ľudskom poznaní. Ontologické a christologické otázky sú mimoriadne náročné, ale aj bežný čitateľ sa zastaví nad problémom člove-

ka, seba samého. Autor stanovuje tri kľúčové otázky: moc byť, žiť a chápať. Konzumná súčasnosť kontruje novým ponímaním – moc mať. Celý problém sa teda redukuje na dichotómnu otázku „Mať“, či „byť“?

Ako o Kuzánskom napísal poľský filozof Jan Legowicz: „Pod záštitou mystiky sa zapájal do súčasného humanistického prúdu, všestranne čerpal zo starovekej literatúry, otváral cestu matematicko-prirodným vedám a ako teológ-humanista hľadal nové cesty k vyjasneniu vzťahu medzi rozumom a vierou ...“ ([1], 315).

Hľadanie – asi tak by znel odkaz Kuzánskeho. Okrem toho, že odkazuje na niektoré svoje kľúčové diela a myšlienky, núti nás neustále sa zamýšľať, neuspokojovať sa s dosiahnutým stavom. Reč latinčiny začína byť ľudstvu cudzia, ale neustále prekvapuje znalosťami tej doby, ktoré sú podávané v novom šate. Odhaľujeme to, čo už bolo odhalené, nachádzame to, čo už bolo nájdené. Odkazom Mikuláša Kuzánskeho je trvalé hľadanie, pátranie – a na to je potrebná filozofia. Pozoruhodné je to, že na myšlienkové dielo Kuzánskeho komplexne nenadviazal nikto, vždy dochádzalo iba k výberu určitých myšlienok.

Spis poteší nielen priaznivcov Kuzánskeho, „kuzanológov“, ale aj nadšencov pre humanizmus a renesanciu. Dielo vyšlo v preklade bratov Karla a Pavla Flossovcov, olomouckých filozofov, aj s ich štúdiami. Karel Floss sa venuje v štúdiu *Bytí a moc* otázke prekladu a vysvetľovania významu slov z historickej perspektívy.

Pavel Floss, jeden z najlepších znalcov Kuzánskeho, v obsiahlej štúdiu *Vrchol zrění v kontextu Kuzánova myšlení* vysvetľuje život a diela Kuzánskeho. Kuzánsky a jeho dielo je vysvetľované ako v kontexte danej doby, tak aj v jeho súčasnom spracovaní. Floss využíva predovšetkým znalosti z nemeckej filozofie. Veď Institut für kusanische Forschung sídli pri teologickej fakulte v Trevíri a vydáva medzi-národné periodikum *Mitteilungen und Forschungen der Cusanus-Gesellschaft*.

Pavel Floss nadväzuje na svoje dielo *Mikuláš Kusánský. Život a dílo renesančního filosofa, matematika a politika*. Nechápe Kuzánskeho ako revolucionára typu Descarta, ale ako akéhosi „tradicionalistu“, neodvrhujúceho tradíciu, najmä novoplatónsku (s. 81). V štúdiu je okrem iného veľmi dobre vysvetlená periodizácia diela a charakteristika spisov.

Čitateľovi môžeme odporučiť nasledovný spôsob čítania: Po prečítaní stručného diela preštudovať štúdiu Pavla Flossa, aby sa mohol vrátiť k pôvodnému čítanému textu, spolu so štúdiou Karla Flossa, aby hlbšie pochopil Kuzánskeho myšlienky.

Ak sa čitateľ po prečítaní tohto drobného spisu vráti k štúdiu práce *O učenej nevedomosti*, začnú sa mu črtať nové kontúry a nové chápanie Kuzánskeho.

LITERATÚRA

[1] LEGOWICZ, J.: *Prehľad dejín filozofie*. Bratislava, Obzor 1973.

PhDr. et ThMgr. Libor Bernát, CSc.
Katedra humanitných vied STU Trnava
Hajdóczyho 1
917 24 Trnava
SR